

סימן צג

בענין לה"ר על נכסי חבירו ובענין לה"ר שאינו גנאי

א"ת 1234567

א"ת 1234567

לכלות ממונו קללה תחשב לו, וכ"ה בשע"ת ש"ג אות רכ"ז, ולכאורה כיון שהוא דיבור הגורם נזק הול"ל שעובר בלשה"ר [ויעויין בבמ"ח שם סק"ח, ובאמת בשטמ"ק ב"מ דף כ"ג ע"ב כתב דהוא לה"ר והו"ד בנתיבות חיים עמ' שמ"ב, וכ"נ ביד הקטנה פ"ט מדעות ה"ב, וע"ע במסילת ישרים פי"א]. ונראה מוכח בדעת השע"ת והח"ח דלה"ר אינו אא"כ מספר גנאי אבל המספר על חבירו דבר הגורם לו נזק ללא סיפור גנאי אי"ז לה"ר, ולהכי המספר שבח הגורם הפסד אי"ז לה"ר. ולפי"ז א"ש דברי היראים דהיכא שמפחית ערך המתנה משכח"ל דליכא גנאי לנותן ובכה"ג הוצרך לומר דאסור משום שהוא גנאי על הנכסים.

ובאמת צ"ע דהנה איסור לה"ר אינו אלא על עמיתך ולא באפיקורס וכמבואר בכלל ח' ס"ה, וכן שם ס"ט איתא דעל מת ליכא איסור לדבר לה"ר מה"ת [ועי' מהר"ל נתיבות עולם נתיב הלשון פ"ט], ומ"ש דעל נכסי חבירו דאסור, ועי' שו"ת אז נדברו חלק י"ד סימן ס"ז, ונראה דלק"מ דהכא איירי דאיכא עי"ז היזק לנותן המתנה [דכבר כתבנו דהיכא שאין כוונתו לגנאי בעינן שיהא נזק] ובכה"ג דאיכא היזק

דף ט"ו ע"א בגמ' המוציא ש"ר על עצים ואבנים. ביראים מצוה קצ"א כתב שאסור להוציא דיבה על נכסי חבירו וכגון שנתן א' מתנה לחבירו והלך אחר וגינה המתנה בשקר, והוכיח מהכא שנענשו המרגלים שהוציאו ש"ר על עצים ואבנים. והו"ד בח"ח הלכות לה"ר כלל ה' ס"ז.

והנה כתב הרמב"ם פ"ז מדעות ה"ה דלה"ר הוא דבר הגורם היזק או צער לחבירו [ובשע"ת שער ג' אות רט"ז כתב דהיכא שכוונתו לגנותו אסור אע"פ שלא יגרם נזק, וכמו שביאר דבריו בח"ח הלכ' לה"ר כלל ג' סק"ז וכלל ד' סק"א, וצ"ל דהא דהתיר הח"ח בכלל ח' ס"ג לדבר לשה"ר על קטן כשאין בו נזק היינו דוקא כשאין כוונתו לגנותו, דהיכא דכוונתו לגנאי ליכא נ"מ אם יש נזק, ושור"ר בשבילי חיים שם ובקונטרס מרפא לשון ח"א עמוד י"ז], וצ"ע דא"כ למ"ל הכא לטעמא שמגנה הנכסים ותיפו"ל שהוא דיבור הגורם נזק וצער לחבירו, ועי' בספר באר מרים פ"ה ממלכים ריש ה"י.

ונראה דהנה בהלכות לה"ר כלל ט' ס"ג כתב הח"ח דהמברך רעהו וגורם

לאחר אסור לדבר אף על מת, וכדמוכח בריש כלל ד' דאסור לספר על א' מעשי אבותיו, ומשמע שאפילו מתו אסור, ואף היכא דליכא גנאי לחבירו וכגון שאינו פוגם ביחוסו אלא הגנאי הוא למת מ"מ אסור, הרי דאע"פ דעל מת ליכא איסור מ"מ כיון דאיכא היזק וצער לחבירו אסור.

והנה ביראים משמע דבמרגלים היה ג"כ הלה"ר משום הנותן שגינו המתנה שנתן ולא רק משום הוצאת ש"ר על א"י גרידא וכדמוכח מהדין שלמד מזה, ויש להעיר מהא דאמרינן באבות דר"נ פ"ט דק"ו ממרגלים שדברו על ארץ שאין לה פה ופנים ובושת וכו', וצ"ע. ובעיקר מש"כ היראים שאסור לגנות המתנה בשקר, משמע דכשהוא אמת שרי לגנות, וצ"ע טעמא, ועי' ח"ח כלל ה' שם, ואפשר דאין שייך גנאי על חפץ כשמגלה שוויו האמיתי, ודוקא באומר שקר שייך לומר שהוא גנאי, ולהכי כשאומר אמת שרי ואפילו ללא תועלת, וצ"ע.

ב. בעיקר מש"כ בדעת השע"ת דדיבור הגורם נזק ואין בו גנאי אינו לה"ר, הנה הגרא"ו בקובץ מאמרים נקט דדיבור שבח הגורם נזק נמי חשיב לה"ר ודלא כמש"כ, וע"ש שהוכיח ממש"כ רש"י בביצה דף ל"ג סע"ב ד"ה במוסתקי ששמע מר"ש המכונה חסיד, ולא כתב חסיד סתם כיון דיכול לגרום נזק והו"ל לה"ר ע"ש. ונראה לדחות דאף שאין בזה לה"ר מ"מ לא כתב רש"י דבר שיכול לגרום נזק. ועוד י"ל דהטעם שכתב רש"י המכונה הוא כמבואר

בשו"ע יו"ד סימן שד"מ ס"א דהמזכיר שבח על המת יותר מדאי גורם רעה לעצמו ולמת. [וע"ע בשו"ת זכר יהוסף או"ח סימן רנ"ג ובשדי חמד מערכת ח' כלל ק"מ בענין הוספת שבחים, ובנפש חיים להגר"ח פלאגי מערכת ח' אות ס"ב בענין מהו לשון חסיד ובשו"ת בית שלמה או"ח ח"א סק"ב ובטעמי המנהגים אות תתר"ע קו"א ד"ה כתב]. וע"ע בשמועת חיים סימן כ"ד סק"ב מש"כ ע"ד הגרא"ו. וע"ע בשו"ת שלמת חיים סימן תתל"ט.

בשע"ת ש"ג אות רכ"ו כתב דאבק לה"ר הוא דיבור הגורם שיספרו בנ"א לה"ר, אבל מותר לספר שבח מי שהוחזק לצדיק שאפילו יגנוהו לא יקבלו דבריהם ע"ש. [וע"ע במהרש"ל על סמ"ג ל"ת ט' ד"ה בטובתו]. ולכא' צ"ע דמ"מ גורם שיספרו לה"ר, ומבואר דאין האיסור לגרום שיעברו בלה"ר [כעין לפני עור] אלא האיסור לגרום שיתגנה אחר, והיינו דלה"ר זהו דיבור הגורם נזק, וכשמסבב נזק ע"י אחר חשוב רק אבק, דדיבורו גרם נזק בצורה עקיפה: ודאיתנן להכי נראה מוכח דכל דיבור הגורם נזק הוא לה"ר וא"צ דיבור גנאי, דחזינן הכא דדיבור טוב המסבב נזק בצורה עקיפה חשיב אבק, וא"כ נראה דכשהוא נזק ע"י דיבורו באופן ישיר חשיב לה"ר אע"פ דדיבורו אינו גנאי. [והנה בשע"ת שם אות רכ"ח כתב דהמביא עצמו שיחשדוהו שמדבר לה"ר חשיב אבק, ונראה הטעם כיון שגורם שאחרים יזלזלו בזה ויבואו ג"כ לדבר לה"ר. ומוכח דאבק הוא

לפי חזו"ן

כשגורם שאחרים יכשלו בלה"ר ולא משום שגורם שאחר ידברו עליו ודלא כמש"כ].

בבראשית פל"א פ"א כתיב וישמע יעקב את דברי בני לבן לאמר לקח

יעקב וגו', וכתב בספורנו שם שסיפרו עליו לה"ר, ובפשוטו לא דיברו שקר שהוא

מוצש"ר ואי"ז לה"ר אלא היו דבריהם אמת שיעקב מרויח ע"י לבן, ומבואר דאע"פ דאינו גנאי על יעקב מ"מ כיון שדיבורם גרם לו נזק חשיב לה"ר. [ויעויין במד"ר ויקרא פל"ז שיעקב כיון שהשהה נדרו נענש שבא ללה"ר ע"ש].

אגודת החכמה

סימן צד

חטא המרגלים והמתאוננים

לפי חזו"ן

דף ט"ו ע"א בגמ' עשר נסיונות וכו'.

בפרקי דר"א פרק נ"ג

איתא: ישראל אמרו לה"ר על הקב"ה ואמרו

היש בה' כח לזון אותנו במדבר שנא' וגו'

וראה הקב"ה שהלשינו בכבודו ושלח בהם

אש שנא' ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה

המחנה ע"ש. ומבואר דכפירה בכח ה' חשיב

לה"ר, וצ"ע הא דמבואר בסוגיין דלא נחתם

גז"ד קודם חטא המרגלים כיון שלא היה

חטאם בלה"ר, ומשמע דהכפירה בכח ה' לא

נחשב להם ללה"ר, [ובאמת לא מנו הכא

לחטא המתאוננים הנ"ל, ועמד ע"ז בתוס'

יו"ט אבות פ"ה מ"ד ע"ש]. וכן המרגלים

גופייהו לא נענשו על לה"ר שדיברו בה'

אלא על שדיברו על עצים ואבנים, וצ"ע.

[ומצינו במד"ר ויקרא פי"ח פיסקא ד' דמה

שאמרו ישראל שארון הורג נושאיו חשיב

לה"ר, ובמדבר רבה פי"ט פיסקא י"ב איתא

דהנחשים נשתלחו על לה"ר שדיברו העם

במשה ובה']. וע"ע במוצל מאש כאן.

ובעיקר הא דאמרינן שלא נחתם גז"ד אלא

על לה"ר הקשה בשמועת חיים

כאן דברש"י במדבר פי"ד פל"ג איתא

דמשעשו העגל עלתה גזירה זו במחשבה

אלא שהמתין עד שתתמלא סאתם, ונראה

לפמש"כ המהר"ל בנתיבות עולם נתיב

הלשון פ"ב דחטאי הדיבור יש בכוחם

לגרום ענין חתימת דין וזה מה שאמרו שלא

נחתם גז"ד אלא על לה"ר, אבל אה"נ גוף

הגזירה היתה קודם, וכע"ז כתב המהר"ל

בגור אריה בראשית פ"ו פי"ג בהא דאמרו

בסנהדרין דף ק"ח ע"א דדור המבול לא

נחתם גז"ד אלא על הגזל, והקשה דמצינו

בקרא שחטאו בעריות, וכתב דמ"מ לחתימת

הדין גרם רק הגזל יעו"ש. [וע"ע במשך

חכמה שמות פי"ד פכ"ט שביאר דציבור

נענשים ביותר על עבירות שב"א לחבירו

כגזל ולה"ר ע"ש].

אוצר החכמה

סימן צה

1234567

בדין פרעון חוב

אוצר החכמה

רמב"ם פ"ט משמו"י ה"ט [וקוב"ש ב"ב
אות תקז], וצ"ע כעת.

ובעיון יעקב כאן כתב דלא שייך שיהא
עבד תובע רבו דא"כ נמצא דעבד
לוה לאיש מלוה, ולכן ביקש ערב דהערב
יכול לתבוע את רבו כיון דלערב אינו עבד
לוה ידיה ע"ש, ובאמת נחלקו הראשונים
אי עבד לוה היינו דוקא בהלוואה או בכל
חוב, ע"י כס"מ פ"ו מסנהדרין ה"ו
ובריטב"א שבועות דף מ' ע"ב, וע"ע תוס'
כתובות דף ט"ז ע"ב ד"ה כותבין דבכל חוב
אמרינן עבד לוה, [וע"ע במהרי"פ עשין
ס"ב ח"א דף רע"ב מש"כ בשם ספר הקנה],
ועמ"ש"כ לעיל סימן נ"ג סק"ג. וע"ע בשו"ת
מהרש"ם ח"ב סימן קנ"ח.

דף ט"ו ע"א בגמ' כלום יש עבד שתובע
את רבו. במעשה חושב

כתב לפרש עפמ"ש"כ בקצוה"ח סימן ק"ד
סק"ב דליכא חיוב לפרוע חוב קודם
שיתבענו המלוה, ולהכי כיון שלא יתבע
א"צ הקב"ה לפרוע לו. ועד"ז נראה לבאר
הא דאמרינן בברכות דף ט' ע"א אמר
הקב"ה למשה לך ואמור לישראל שישאלו
כלי כסף וזהב מהמצריים שלא יאמר אותו
צדיק ועבדום וענו אותם קיים ואח"כ יצאו
ברכוש גדול לא קיים, וכבר תמהו דאמאי
בעינן שיתבע אברהם בכדי לקיים
ההבטחה. ולפמ"ש"כ א"ש דלפרעון חוב
בעינן תביעה. ובעיקר דברי הקצוה"ח צ"ב
מה שייך לפי"ז חוב ע"מ שלא יתבענו ע"י

סימן צו

בענין לה"ר לתועלת

ויסוד ההיתר כתב הקובה"ע סימן ע' דכל
יסוד איסורי ב"א לחבירו הוא דרך קלקול
והשחתה אבל כשמכוין לתועלת אינו מצורת
האיסור, וע"ש שהוכיח מאיסור חובל
בחבירו וכד' דלא נאסר אלא דרך השחתה
ולא כשמכוין לרפואה וכד'. ויש להעיר
דבח"ח כלל ד' ס"ב כתב דכשסיפר לה"ר

הח"ח בהלכות לה"ר כלל י' כתב דשרי
לספר לה"ר לתועלת, והיינו בין
שמספר שפלוני גנב לתועלת מי שגנבו לו,
או שמספר לתועלת מי שסיפר עליו, ואף
לתועלת המספר שרי וכגון להציל עצמו
מחשד [ע"י בבמ"ח סקל"א ד"ה אבל
ובסקמ"ג, ובקוב"ש ב"ב אות תקצ"ה].

רשע בן רשע כדי להבאיש בעלי עבירות בעיני בני אדם, [אכן ביש"ש ב"ק פ"ח סימן מ"ו נראה שההיתר לומר רשע בן רשע הוא מטעם אחר ע"ש, וע"ע בספורנו בראשית פמ"ח פט"ז ובשול"ח מבי"ט ח"ג סימן ר"ו ובשבות יעקב ח"ב ס"ב], וכע"ז כתב החזו"א אמונה ובטחון ריש פ"ג דמותר להוציא ש"ר בשקר כדי להנצל ממסיג גבול ע"ש, ומבואר דהיתר דלתועלת הוא אף לספר שקר, וצ"ל דאיירי כשמתקיים התנאים הנ"ל דאין כוונתו לגנאי וכן שלא יהא בזה נזק יותר מהראוי עפ"י דין, [דאל"כ לא עדיף מלה"ר על אמת דלא הותר ללא התנאים הנ"ל אלא בפועלי און], ובכה"ג שרי אף הוצאת ש"ר בשקר דאף בזה יסוד האיסור הוא דיבור הגורם נזק וכו' וכנ"ל, וזה חידוש.

בבמ"ח הלכות לה"ר כלל ב' סוסק"ו כתב דמותר להגדיל העוולה על בעלי מחלוקת לתועלת להשבית המחלוקת והוכיח מנתן הנביא שהגדיל עוולת אדוניהו ע"ש, וכיפה מראה על הירושלמי פאה פ"א ה"א כתב ג"כ דמותר להוציא ש"ר בשקר על בעלי מחלוקת והוכיח ג"כ מעובדא דנתן הנביא הנ"ל ע"ש ראייתו. ויש להוסיף ראייה דהנה נתן הנביא סיפור לדוד שאדוניהו לא קרא לבניהו ולשלמה ולצדוק (מלכים א' פ"א פכ"ו), והראה בזה שרצונו למלוך וכו', ובאמת בקרא שם פ"י הוזכר רק שלא קרא לבניהו ולשלמה ולא הוזכר שלא קרא לצדוק, והטעם כתב בצפנת פענח הפטרת

ולא קיבלו השומעים דבריו ליכא כי אם העוון שב"א למקום, הרי דאיסור לה"ר אינו רק איסור שב"א לחבירו, וא"כ אינו מכלל האיסורים שב"א לחבירו דמותרים כשאינם דרך השחתה, [ולענין איסור רכילות עמש"כ לקמן סימן ק'], וביותר צ"ע דהא בלה"ר איכא היתר אף לתועלת המספר, וכה"ג ל"ח תועלת לענין שאר איסורים שב"א לחבירו, וצ"ע.

ונראה לבאר באופן דכבר הבאנו לעיל סימן צ"ג דלה"ר הוא דיבור הגורם היזק או צער לחבירו או שכוונתו לגנאי, וא"כ כשמספר לה"ר לתועלת ליכא תנאי האיסור, דהא בעינן בזה שיהא כוונתו לתועלת ולא לגנאי וכמבואר שם ס"ב אות ה', וכן בעינן שלא יגרם לחבירו נזק וצער יותר ממה שמחוייב עפ"י דין וכמבואר שם אות ז'.

אכן באמת מצינו היתר לספר לתועלת אף כשיגרם לחוטא נזק וצער יותר ממה שהיו עושין לו ביד, והוא בפועלי און בבנ"א לחבירו דשרי לגנותם כדי שיתרחקו בנ"א מדרך רשע וכמבואר שם ס"ד, וכן איכא היתר לספר על חוטא בבנ"א למקום וכגון בן קמצר שגיננו אותו במתני' יומא דף ל"ח ע"א, ועי' בבמ"ח כלל ד' סקל"ג.

בבמ"ח הלכות לה"ר כלל ד' סקמ"ג כתב דמותר להוציא ש"ר בשקר לתועלת שיתרחקו מבעל מידות רעות, וכן מוכח בשערי תשובה שער ג' אות רי"ח שכתב דשרי לומר על רשע בן צדיק שהוא

אכן צ"ע דהא אפשר להביא הך תועלת באופ"א ובכה"ג ליכא היתר לספר לה"ר, ואפשר שנכתב לתועלת לדורות וככל גופי תורה [או משום דהיה דבר מפורסם, וצ"ב] ומה שהביא הסמ"ע ממה שנכתב בתורה היינו דמינה שמעינן דמשה קיבל דברי השליח, ומוכח דשליח ב"ד מותר לספר. ובאמת בעיקר דברי הגמ' צ"ע דליכא כלל ראייה מדתן ואבירם דהא הו' אפיקורסים ושרי לספר עליהם לה"ר, ועי' העמק שאלה שאילתא כ"ח סק"א מש"כ בזה.

הרמב"ן דברים פכ"ה פי"ז כתב דהטעם שגילתה התורה חטא מרים הוא כדי שתהא אזהרת לה"ר שומה בפניו יעו"ש, ובמהר"ם ע"ז דף ד' ע"ב בשם התוס' ובמאירי שם ובדרשות הר"ן דרוש ו' כתבו דהטעם שנכתב חטא דוד [אע"פ שביקש שלא יכתב סרחונו וכדאמרינן בסנהדרין דף ק"ז ע"א] הוא כדי ללמדנו דרך תשובה, ובח"ח כלל א' במ"ח סוסקי"ג התיר לספר לה"ר בכדי למיסבר קראי, ובחכמה ומוסר להגרש"ז מקלם בכ"מ [עי' ח"א סוף מאמר י"א וסוף מאמר קמ"ה ומאמר קפ"א ובמאמר רנ"ה ובח"ב מאמר שי"ז ומאמר ש"מ, וע"ע במכתב מאלהו ח"א עמוד ק"צ] כתב עוד דמה"ט הוזכרו חטאי אדה"ר ומשה וכד' כדי ללמדנו עונשי החטאים, וע"ש בח"ב מאמר ש"מ שכתב עפ"י להתיר לספר על א' שחטא לתועלת חבירו שלא יחטא, [וע"ע בגור אריה במדבר פ"כ אות ו' ובבראשית פל"ב אות כ"ט

פרשת חיי שרה דצדוק היה כה"ג ואינו הולך לסעודת מצוה, הרי שנתן הגדיל עוולת אדוניהו. ויסוד ההיתר בזה נראה כמש"כ לעיל דכשכוונתו לתועלת וליכא נזק וגנאי יותר מדינו שרי אף הוצאת ש"ר בשקר. ובאופ"א י"ל דעל בעלי מחלוקת איכא היתר משום דגדול השלום דדוחה ל"ת שבתורה וכמש"כ בשו"ת הרמ"א סימן י"א, וע"ש שהוכיח מהא דדוחה איסור מחיקת השם. ובעיקר דבריו יש להעיר ממש"כ בסימן ק' סק"י דהא דשרי מחיקת השם לצורך שלום אי"ז בגדר דחייה אלא הוא משום דבמקום צורך לא נאסר כלל ע"ש וצ"ע, ובאמת בחולין דף קמ"א ע"א מוכח ג"כ דהוא בגדר דחייה, וע"ע בנדרים דף ס"ו ע"ב, וצ"ע. ועי' אגר"מ או"ח ח"א ס"ה. [ובעיקר דברי הרמ"א בסימן י"א עי' כלי חמדה פרשת מצורע, ובשמועת חיים סימן י"ט וע"ש שהביא מהגר"י הוטנר דתשובה זו אינה מהרמ"א, וכ"כ הג"ר אברהם וינפלד זצ"ל בקובץ תורת האדם לאדם ח"ה עמ' קמ"ג].

בסמ"ע חו"מ ס"ח סקכ"ד הביא הא דאמרו במו"ק דף ט"ז ע"א דלשליח ב"ד מותר לספר שחירפוהו וכדאשכחן שאמרו למשה דברי דתן ואבירם, והוסיף וכתב ואם היה לה"ר לא היה משה כותבו בתורה ע"ש. ודבריו צ"ע דאף אי איכא היתר דשליח ב"ד אכתי לא נתיישב היאך כתבו משה בתורה הא למשה ליכא הך היתר, ואפשר דמשה כתבו בתורה לתועלת להשמיענו ד"ז דשרי לשליח ב"ד לספר.

שביאר בע"א הטעם שהוזכרו חטאי הצדיקים].

ולכאורה צ"ע בזה דעד כאן לא שמענו היתר לספר לתועלת אלא כשלא יהא לחוטא צער יותר מהמגיעו עפ"י דין וא"כ מהיכ"ת איכא היתר לפרסם חוטא בבנ"א למקום בכדי למנוע אחרים מלחטוא

הא יגרם לו צער טפי מהמגיעו עפ"י בי"ד. וביותר קשה דלפי"ז שרי לספר על א' שחטא אף לאחר שעשה תשובה לתועלת שימנעו אחרים מלחטוא, וזו לא שמענו, ואפילו פועלי און בבנ"א לחבירו אסור לספר עליהם כשעשו תשובה, [ועי' שו"ת אז נדברו חי"ד סס"א], וצ"ע.

סימן צז

בענין תורה מגנא ומצלא מלה"ר

דף ט"ו ע"ב בגמ' מה תקנתו של מספרי לשה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה. הקשו המסכימים לספר ח"ח מאי רבותא דלה"ר דאיצטריך קרא דמרפא לשון עץ חיים הא תורה מגנא ומצלא שלא יחטא אף בשאר עבירות וכדאמרינן בסוטה דף כ"א ע"א. [וכ"ה בב"ב דף ט"ז ע"א דתורה הוא תבלין ליצה"ר, ובסוכה דף נ"ב ע"ב איתא אם פגע בכ' מנוול זה משכהו לביהמ"ד, ובע"ז דף ה' ע"ב איתא דהעוסק בתורה אינו מסור ביד יצור]. ויעו"ש מש"כ בזה.

שיצטרך לק"ש. [עי' פנים יפות סו"פ כי תצא ובפרשת שופטים פי"ט פט"ו ובפרשת בהר פכ"ה פי"ז ובכתבי הסבא מקלם תלמידיו ח"א עמוד ר"כ]. ובחידושי הגרי"ז עה"ת החדשות הביא בשם הגר"ח דהא דתורה מגנא הוא למנוע שלא יבוא היצה"ר אבל לאחר שפגע בו אין התורה מצילתו להוציא ממנו היצה"ר עכ"ד. וכ"כ בדעת חכמה ומוסר ח"ב עמוד ש"ה. [וע"ע בדרשות חת"ס ח"ג דף פ"ב שכתב דהחוטא בדיבורו תו אין התורה מצילתו].

ומעתה י"ל דבזה חלוק לה"ר משאר העבירות דכלה"ר נתחדש דהתורה הוא מרפא לשון דאף לאחר שחטא התורה מרפאתו שלא יחטא עוד. וסמך לזה דהנה בירושלמי תענית פ"א ה"א איתא דא' שחטא בלה"ר אתא קמיה ר' חנינא ואמר לו שיעסוק בתורה דכתיב מרפא לשון, ונראה

ונראה ליישב דהנה בכרכות דף ה' ע"א איתא לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצה"ר וכו' אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש וכו', ומקשים דסותר להא דאמרינן דתורה מגנא ומצלא והכא קתני דאפשר

דר"ח ב"ר חנינא ורב אחא ב"ר חנינא פליגי בהך עובדא אי אביהם אתא לתקן החטא או לענין להבא שלא יחטא עוד, ועכ"פ לכו"ע מהני לתקן ולרפאותו לענין להבא אף לאחר שחטא. וע"ע בפירוש הרד"ל על פרקי דר"א פרק נ"ג.

ובאופ"א י"ל דהנה באגרת המוסר להגרי"ס כתב דיש ב' בחינות שהתורה מצלא הא' ע"י לימוד הלכות שעיי"ז לא יכשל והב' באופן רוחני שמצילתו ע"ש, [ובחכמה ומוסר ח"א עמוד ע"ד הביא בשם ספר אבקת רוכל (לר' הלל ל"ש) שהביא מהברכי יוסף או"ח ס"א דתורה תכלין הוא לימוד המוסר], וכתב בדעת חכמה ומוסר ח"א מאמר ב' דא"א לאופן הב' ללא שיעסוק קודם בלימוד הדינים ע"ש. ואפשר דבלה"ר נתחדש דכל תורה שמוציא בפיו ולשונו ימנעוהו מלחטוא, כיון דהתורה מרפא לשון וליכא נפק"מ באיזה תורה יעסוק, ולא דמי לשאר עבירות דבעינן לימוד הלכות החטא.

ב. בשע"ת שער ג' אות ר"ט הקשה דתורה מגנא מיסורים אף בעידנא דלא עסיק בה וכדמסיק בסוטה דף כ"א ע"א ומ"ט לא הגינה על דואג שלא יענש על חטאיו [ועי' מנחה חריבה סוטה שם שהבין כונת השע"ת באופ"א ותמה ע"ז ע"ש], ותירץ דכיון שפרק עול העבירה מעליו העבירה מכבה מצוה ותורה ע"ש, [ועי' יד הקטנה פ"ט מדעות הי"ב שכתב דבלה"ר לא נאמר אין עבירה מכבה תורה].

והנה בשע"ת שער ד' אות י"א כתב דת"ת לשם שמים מציל מיסורים, ומשמע דתורה שלא לשמה אינה מגינה, וכ"כ הריטב"א כתובות דף ע"ז ע"ב, [וע"ע בשפת אמת תענית דף ז' ע"א], ולפי"ז לא קשיא קושיית השע"ת מ"ט לא הגינה התורה על דואג דהא אמרינן בסנהדרין דף ק"ו ע"ב שכל תורתו מן השפה ולחוץ ולא עסק בתורה לשמה, וצ"ע. ועי' חגיגה דף ט"ו ע"ב ובמהרש"א שם דאחר הגינה עליו תורתו שלא יענש לאחר מיתתו בגיהנם.

והנה הא דאמרינן בסוגיין דתורה הוא תקנת מספרי לה"ר פירש בשמועת חיים סימן כ' דהוי תקנה שלא יענשו בנגעים [ועי' מש"כ להלן סימן ק'], ומבואר דמלבד הא דתורה מגנא שלא יענש בכל העבירות איכא בזה תיקון טפי לחטא הלשון, ולפי"ז ^{האגדה} י"ל דאף דבעלמא בעינן תורה לשמה, בלה"ר מהני אף שלא לשמה. ואכתי צ"ע למ"ד דסיפר אין לו תקנה, ולפי השמועת חיים ל"ל תקנה לענין להצילו מעונש, וא"כ לא קשיא קושיית השע"ת מ"ט לא הגינה התורה על דואג שלא יענש, דבלה"ר ליכא תיקון למנוע שלא יענש.

והנה בפיהמ"ש שלהי ברכות כתב דכשמגיע לאדם עונש מסבבים משמים לבטל ממנו התורה בכדי להענישו, וביאור הדברים דאע"פ דתורה מגנא אף בעידנא דלא עסיק בה מ"מ בנפש החיים שער ד' פט"ו כתב דתורה מגנא בעידנא דלא עסיק בה היינו כשדעתו עליה לחזור ולהגות

בה, וא"כ כשמבטלים ממנו התורה אפשר להענישו, ולפי"ז י"ל דהטעם דדואג לא הגינה עליו תורתו הוא מאחר ששכח התורה וכדאמרינן בסנהדרין שם.

ובעיקר הא דאמרינן סיפר אין לו תקנה פי' בח"ח הלכות לה"ר כלל ד' במ"ח סקמ"ט דתשובתו קשה, וכ"כ הראשית חכמה שער הקדושה פי"ג אות כ' בשם המנורת המאור, **נוכשמיה"ל** ריש שער התורה נראה שהבין כונת המנורת המאור באופ"א ע"ש וצ"ע], ועי' מג"א או"ח סימן תק"פ סק"ב שכתב בשם הב"י דהמרגלים

עשו תשובה ולא זכו שתקבל תשובתם ע"ש, **נוע"ע** בספורנו במדבר פי"ג פ"ב ודברים פ"א פמ"ה דחטא המרגלים לא נתכפר בתשובה כיון דחטאם היה בחילול ה'. **וע"ע** בזה בעוללות אפרים אות רל"ט. וע"ע בראשית חכמה ריש חופת אליהו רבה שכתב דג' עבירות ל"מ תשובה ויוה"כ ויסורים ומיתה וחד מינייהו לה"ר, ויש להעיר ע"ד מהא דאמרינן בסוטה דף ט"ו ע"א דנגעים מכפרים על לה"ר, ופירש"י שהוא ע"י היסורים והבושת, ועי' מש"כ לקמן סימן צ"ט סוסק"א.

סימן צח

בענין אבק לה"ר

הנזיר ליטול היין מעצמו א"כ לאו מידי קעביד ומשא"כ הכא אע"פ דיכולים אחרים לעבור בלה"ר מעצמם מ"מ הוא גורם עכשיו החטא וחשיב כתרי עברא דנהרא.

וראיתי שהקשו ע"ז ממש"כ הר"ן סופ"ק דע"ז בשם הרמב"ן דישאל המשביע עכו"ם אינו עובר בלפ"ע אע"פ שהעכו"ם נשבע בשם ע"ז כיון דהעכו"ם יכול להשבע מעצמו ואי"ז תרי עברא דנהרא, הרי דאע"פ דללא שתבע ממנו שבועה לא היה נשבע והוא גרם החטא מ"מ כיון דיכול להשבע מעצמו חשיב חד עברא דנהרא. **נובאמת** בתוס' סנהדרין דף ס"ג ע"ב

דף ט"ז ע"א בגמ' שמתוך טובתו בא לידי רעתו. בשע"ת שער ג' אות רכ"ו כתב דאבק לה"ר הוא כאשר יסכב האדם שיספרו בנ"א לה"ר וכמו הכא שמביא שידברו בגנותו, ובח"ח הלכ' לה"ר כלל ט' במ"ח סק"א בהג"ה הקשה דתיפו"ל דעובר בלפני עור על שגורם לו לחטוא ולמ"ל לטעמא דאבק לה"ר, וכתב דאע"פ שללא דיבורו ג"כ יכולים אחרים לדבר הלה"ר מ"מ עובר בלפ"ע ולא דמי למושיט כוס יין לנזיר בחד עברא דנהרא כיון דהכא בסיפור שבחו גורם לאחרים לגנותו ודמי להא דאמרינן דמכה בנו גדול עובר בלפ"ע ע"ש. ובפשוטו כוונתו דבעלמא כשיכול

בענין אבק לה"ר

שה

ד"ה אסור מבואר דהמשיב עכו"ם עובר בלפ"ע, וסברתם כמו שנקט הח"ח, וע"ע ברש"י נזיר דף כ"ג ע"ב ד"ה אלא].

[והנה בט"ז יו"ד סימן קמ"ח סק"ג כתב דישראל הגורם לעכו"ם להודות לע"ז אי"ז לפ"ע כיון דיכול להודות בלא"ה ואי"ז תרי עברא דנהרא, והוא כסברת הר"ן, ובחזו"א יו"ד סימן ס"ב סקט"ו השיג עליו דכיון דללא גרמתו לא היה מודה עובר בלפ"ע, ומה"ט כתב שם סקי"ג דערב הגורם שהמלוה ילוה בריבית עובר בלפ"ע שמחמתו מתרצה המלוה להלוואה ע"ש, וע"ע בריטב"א ב"מ דף ה' ע"ב לענין המוסר בהמה לרועה דאינו לפ"ע כיון דיכול לגזול מעצמו, ויעויין בב"ח או"ח סימן קס"ט שכתב דמותר ליתן מאכל לעני אע"פ שלא יברך, וביאר באשל אברהם שם דאי"ז תרי עברא דנהרא כיון שיכול להכשל ללא גרמתו].

ומעתה א"ש דחלוק מספר שבח המביא שיגנוהו מהמשיב עכו"ם, דבמספר שבח גורם סיבה לעבירה עצמה והיינו ששונאיו ידברו בגנותו ודמי למכה בנו הגדול, ומשא"כ מהמשיב עכו"ם אע"פ דלולא תביעתו לא היה נשבע, ונמצא דגרם סיבה לחטא מ"מ בתביעתו גרם רק שיהא ביד העכו"ם סיבה לבחור מעצמו לחטוא אבל לא גרם לו סיבה שיחטא, וכן הנותן מאכל לא' שלא יברך יצר אפשרות שהלה יהא בידו בחירה לא לברך אבל לא יצר לו סיבה לא לברך. ולהכי אף דס"ל להרמב"ן דהגורם לחבירו פעולה שע"ז יש לו סיבה שמאפשרת לו לחטוא אינו עובר בלפ"ע כיון שיכול לחטוא מעצמו והו"ל חד עברא דנהרא מ"מ היכא שגרם סיבה לחטא [וכגון באבק לה"ר] איכא לפ"ע אע"פ דחשיב חד עברא דנהרא וכדחזינן במכה בנו הגדול דעובר בלפ"ע, ותרי דיני נינהו, וכמש"נ.

ובעיקר קושיית הח"ח דבכל אבק לה"ר תיפו"ל מדין לפני עור, נראה ליישב דהנה לעיל סימן צ"ג סק"ב כתבנו דאבק לה"ר אינו מחמת שגורם להכשיל אחרים בלה"ר אלא מחמת שגורם שהאחר יתגנה, ומשכח"ל שלא מכשיל אחרים בחטא וכגון שמכשיל גוי או קטן, ולפי"ז א"ש דאין בזה משום לפני עור.

ב. בעיקר הא דהגורם יספרו לה"ר חשיב מעבירת לה"ר [והגדרתו הוא אבק לה"ר] ואי"ז כשאר עבירות שהגורם לאחרים להכשל בהם אינו עובר אלא בלפני

והנראה בזה דהנה בשע"ת שער ג' אות פ"א כתב דלפ"ע הוא שלא יכה בנו הגדול שגורם לו לחטוא, וכן כולל הך לאו שלא יתן כוס יין לנזיר, ומבואר בדבריו דמכה בנו גדול ונתינת כוס לנזיר אי"ז ב' היכ"ת להכשיל אחר בחטא אלא הו"ב דיני לפ"ע, וביאור הדברים דבנתינת כוס יין לנזיר בתרי עברא דנהרא גרם לנזיר שיש בידו אפשרות לחטוא אבל לא יצר לו סיבה לשתות, ומשא"כ מכה בנו הגדול גורם סיבה שהבן יחטא, [אבל לא נתן לו האפשרות דהא היה בידו מקודם לכן אפשרות לחטוא].

עור, [ובאמת יש שכתבו דכל לפ"ע גדרו הוא דמכלל העבירה שלא להכשיל אחרים באותה עבירה ואכ"מ], נראה לבאר דהנה בח"ח הלכות לה"ר כלל א' במ"ח סק"ד בהג"ה כתב דהא דכתיב לא תלך רכיל לומר שעובר איסור אף בהליכתו לדבר רכילות ע"ש, [ויש לציין שמצינו במרגלים שנענשו לפי חשבון שעת הליכתם וכדכתיב יום לשנה], ולכאורה צ"ב מ"ט נשתנה לאו זה משאר איסורים דהכא עובר בלאו דלה"ר על שעת הליכה.

אג"ר חתמה

והנראה בזה דהנה בפחד יצחק שבועות מאמר י"ג ביאר הא דאמרינן בסוטה דף כ"א ע"א דנשים אית להו זכות תורה כיון שטורחות להביא בניהם לביה"ס ללמוד, ולכאורה צ"ע מ"ט חשיב זכות תורה הא אי"ז אלא זכות מצוה שמסייעים לת"ת [וכמו המסייע למצות כיבוד או"א שאין בידו מצות כאו"א אלא מצוה גרידא], וביאר דבמצות ת"ת נתחדש דכל המסייע לזה נוטל שכר תורה וחשיב כמו שלמד תורה. [עוד כתב שם דהיכא דאמרינן דביטולה של תורה זהו יסודה נמצא שהמבטל מקיים בזה תורתו וא"כ נוטל ע"ז שכר תורה, וכ"כ רש"י מנחות דף צ"ט ע"ב ד"ה שביטולה ע"ש].

ומעתה נראה דהא דבלה"ר עובר משעת הליכה היינו טעמא משום דהמסייע ללה"ר הוא בכלל לה"ר, וכמו שנשים המוליכות בניהם לת"ת אית להו זכות תורה ה"נ המוליך אחר לדבר לה"ר

וכ"ש ההולך בעצמו עובר בלה"ר. [ועי' העמק דבר במדבר פל"ג פנ"ה שכתב דלה"ר מקביל לקדושת התורה דכשמתגבר כח התורה לעומת זה מתגבר טומאת לה"ר ע"ש, וע"ע במעלות התורה לר"א אחי הגר"א שכתב דהגלות בגלל לה"ר שהוא היפך התורה, והגאולה תבוא בזכות לימוד התורה, וע"ש בהגהות אור תורה להג"ר יצחק אייזיק חבר אות כ"ז, וכזה יבואר הא דאמרינן בסוגיין דהעצה ללה"ר הוא לימוד התורה, וע"ע בפחד יצחק שבועות מאמר מ"ג], ודאיתנן להכי מבואר הא דהחשיבו חז"ל המדבר שבח הגורם לאחרים לגנותו מכלל חלקי לה"ר כיון דבכלל לה"ר הוא שלא לסייע לזה וכמש"נ.

והנה במרפא לשון עמ' צ' עמד בהא דבאיסור ע"ז כתבה התורה לשון הליכה, ולפ"ד י"ל דהנה בע"ז ג"כ מצינו דהגורם לאחר להודות לע"ז עובר בלאו בפ"ע דשם אלהים אחרים לא ישמע על פיך עי' ע"ז דף ו' ע"א, [ואע"פ דליכא בזה לפ"ע וכמש"כ בסק"א], ואפשר דמה"ט ג"כ הוזכר האיסור דע"ז בלשון הליכה לגלויי לן דהמסייע הוא מגוף האיסור וכנ"ל.

[והנה בסוטה דף כ"ב ע"א איתא דאיכא שכר פסיעות כשהולך לביהכנ"ס במקום רחוק, וכתב המהר"ל בנתיבות עולם נתיב העבודה פ"ה דבסוכה בכה"ג ליכא שכר פסיעות דדוקא בביהכנ"ס ההליכה היא מגוף המצוה יעו"ש, וע"ע בשדי חמד מערכת א' כלל קפ"ט. ונראה דלפ"ד דבת"ת

1234567

ג"כ ההליכה היא מגוף המצוה א"כ יהא בזה
ג"כ שכר פסיעות, וע"ע יד אליהו (רגולר)

1234567

ח"ג עמ' ק"ח ובספר תורתו יהגה עמ'
שפ"ג].

סימן צט

בענין נגעים על לה"ר בזה"ז

1234567

דף ט"ז ע"א בגמ' על ז' דברים נגעים
באים וכו'. בשמירת הלשון
שער הזכירה פ"ו כתב הטעם שבזה"ז אין
מצוי נגעים כיון דעיקר התועלת מהם הוא
שעי"ז ישוב וירפא מנגעו ויטהרנו הכהן
אבל בזה"ז שאין נוהג טהרת מצורע א"כ
היה נשאר בטומאתו לעולם יעו"ש.
ובשמועת חיים כאן עמוד תל"ח העיר
דבזה"ז אין נוהג ג"כ טומאת נגעים [כיון
דבעינן כהן מיוחס וכמש"כ הרדב"ז פ"ז
מתרומות ה"ט, וע"ע בהעמק שאלה
שאלתא פ"ח סק"א ובכלי חמדה פרשת
תזריע אות ד' ואשל אברהם (ניימרק) אוריין
תליתאי, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ח ס"א
וסרי"א דדקדק בשו"ע או"ח סל"ח סי"ג
דנוהג טומאת נגעים בזה"ז], וא"כ אין
בנגעים הפסד יותר מזמן שביהמ"ק קיים,
וכתב דאדרבה הטעם שאין נגעים הוא כיון
דהעונש הוא ניהוג דיני מצורע ובזה"ז אין
טומאת נגעים, עכ"ד.

ובתוס' זבחים דף ק"ב ע"א ד"ה אני הקשו
אמאי חשיב הפסד הא אם לא יסגירנה
תשאר בטהרתה, ובפירוש הטור על התורה
שם כתב דכיון שאין כהן שיסגירה א"כ
ישארו הנגעים לעולם ויתרחקו ממנה בנ"א,
עוד כתב דאפשר דלחומרא סגי לטומאת
מצורע ללא כהן [וביאור דבריו כתב בספר
בנין אפרים סימן ל"ט עפמש"כ בשו"ת
שאלת יעבץ דבסימנים מובהקים נטמא ללא
כהן], וביפה תואר ויקרא רבה פט"ו כתב
דכשאין כהן נטמא הנגע מאליו ע"ש,
ומעתה א"ש דה"נ בזה"ז אם יהא נגעים גרע
טפי, מכל הני טעמי הנ"ל.

אכן אכתי צ"ע דחזינן במרים שנענשה
בנגעים אע"פ שלא היה כהן שיטהרנה
ולולי בקשת אהרן היתה עומדת בנגעה
לעולם, וא"כ ה"ה בזה"ז הול"ל שיבואו
נגעים אע"פ שאין להם טהרה, ואפשר
דמרים שאני דחטאה היה חמור כיון
שדיברה במשה רבינו, וכ"כ בשמירת הלשון
ח"ב סופ"כ ע"ש. וראיה לזה דהא הרמב"ם
סוף הלכות טומאת צרעת כתב דבתחילה
באין נגעי בתים ובגדים ומ"ט הכא בא מיד
נגעים בגופה וכבר עמד בזה בקרית ספר

ונראה ליישב דהנה בספרי סוף פרשת
בהעלותך איתא שאמר אהרן שכיון
שקרוב אינו רואה את הנגעים אינו יכול
להסגיר את מרים ונמצאת מפסדת ע"ש.

נענש בנגעים ממרים שנצטרעה, ולפמש"כ
 א"ש דע"כ התם שאני שדיברה במשה
 דאל"כ לא היה בא עליה נגעים שאין להם
 טהרה וכנ"ל. וע"ע במעשה חושב שתירץ
 עוד דממרים ליכא למילף דלא היתה
 מוחלטת, והטעם שמרים לא היתה מוחלטת
 כתב בשמירת הלשון שם דהוא משום
 תפלתו של משה, ויעויין עוד בפנים יפות
 סוף פרשת תזריע ובפרדס יוסף ויקרא פי"ד
 פ"ב שכתבו דהטעם כיון שאין נפק"מ
 בעונש האשה בין מוסגר למוחלט דאשה
 אינה פורעת ופורמת, ויש להעיר ע"ד
 דברש"י יבמות דף ק"ג ע"ב ד"ה אי כתב
 שאהרן ביקש שלא תחלט מרים כדי שלא
 תהא כמת ע"ש, הרי דאף באשה מוחלט
 חמור טפי. [ובגדר מצורע הוקש למת עי'
 בכתבי הגר"ח בענין מצורע איתקש למת].

עוד יש להעיר דבשמועת חיים לעיל פ"א
 סמ"ב הביא בשם התוס' רי"ד
 דמצורעת מוחלטת אין משלחת קרבנותיה
 ומשא"כ מוסגר משלח קרבנותיו. [ובאמת
 הזכר יצחק נקט דאשה לעולם משלחת
 קרבנותיה, והטעם משום דכשם שאין נוהג
 בה פריעה ופרימה שיסודו מדין אבילות ה"נ
 אין נוהג בה ד"ז שיסודו מדין אבילות,
 וכדבריו שפריעה ופרימה הוא מדין אבילות
 כ"כ הגור אריה למהר"ל ויקרא פי"ג פ"ח,
 ועי' שמועת חיים שם מש"כ בזה]. עוד
 העיר אאמו"ר שליט"א דמוסגר אינו אלא
 שבוע א' ומשא"כ מוחלט טמא עד שיטהרנו
 הכהן, אכן י"ל דאי"ז עונש חמור טפי דמה

סוף הלכ' טומאת צרעת, וע"כ כמש"כ. ואחי
 הרב אי"ש שליט"א דחה דבמדבר לא היה
 נגעי בתים ובגדים וכמש"כ הרמב"ן ויקרא
 פי"ג פמ"ז דאין נוהג אלא בא"י, [אכן
 בפרדס יוסף פי"ג פ"א הביא תו"כ סוף
 תזריע דנגעי בגדים נוהג בחו"ל]. ותו י"ל
 דבמדבר לא הוי בתים אלא אהלים [דברים
 פי"א פ"ו ובתרגום, ועי' עירובין דף ג"ה
 ע"ב] וליכא בזה נגעי בתים וכמבואר
 במדרש הובא בתורה שלמה כרך ל' ויקרא
 פי"ד פל"ד, אכן אפשר דלמבואר בעירובין
 שם דאע"פ דהוי אהל חשיב קבוע כיון
 דכתיב ע"פ ה' יסעו, א"כ אית ביה טומאת
 נגעים. ושו"ר במדרש תדשא פי"ז דאמר
 הקב"ה דבמדבר שאין לכם בתים [ובגדים
 ג"כ מעשי ניסים היו] אני מתחיל מכם
 ובא"י אני מתחיל מבתיכם ע"ש.

ובקריית ספר שם כתב הטעם דמרים
 נצטרעה בגופה מיד משום דנגעי
 בתים בא דוקא כשמספר על נכסי חבירו
 שגזלם וכד' ולא להמספר על גוף חבירו
 ע"ש, ולכאורה צ"ב מ"ט כשמספר על
 חבירו שגזל ל"ח שמספר עליו אלא כמספר
 על נכסיו, ונראה דכשמספר על נכסיו ע"כ
 הוא משום צרות עין וככה"ג שהלה"ר בא
 מצרות עין נענש רק בנגעי בתים, וכדמשמע
 בגמ' דנגעי בתים באים על צרות עין, ועי'
 מהרש"א ובמשך חכמה ויקרא פי"ד פנ"א.

וזהנה השטמ"ק כאן אות ז' הקשה מ"ט לא
 הביאו בגמ' ראייה שהמספר לה"ר

שמוסגר נטהר לאחר ז' מ"מ יביא עליו הקב"ה עוד נגע.

ובאופ"א י"ל בטעמא דבזה"ז אין עונש נגעים דהנה בסוטה דף ט"ו ע"א איתא דע"י נגעים מתכפר חטא הז' דברים שנגעים באים עליהם, ופירש"י שמתכפר ע"י יסורים ובושת, ובמשך חכמה ויקרא פי"ד פי"ט כתב דהכפרה היא ע"י שילוחו ושמטמא בביאה והבאת ציפורים [וכן בגמ' לקמן ע"ב אמרו דהצפורים הם קרבן פטיט לכפרת חטא], ותגלחת ראשונה ע"ש, ובשמועת חיים לקמן פ"ד סימן ה' הביא דאף החטאת משלימה הכפרה [וברמב"ן ויקרא פי"ד פי"ח כתב דרק האשם נצרך לכפרת הלה"ר ע"ש ובשו"ת חת"ס או"ח סימן קע"ד ובחי' הגרז"ר בענגיס ח"א סימן נ"ג ובאמרות משה ח"ב סימן כ"ט], ולפי"ז נמצא דבזה"ז אם יבואו נגעים לא יתכפרו בזה דהא ליכא כל הני דברים, וא"כ הוא עונש חמור טפי מבזמן הבית, ולהכי אין נענשים בו. [וכעין דברי המהרש"א סנהדרין דף ס"ד ע"ב בטעמא דאין עונשים מן הדין כיון דאף אי נענישו לא יתכפר בזה דהא עבירתו חמורה וא"כ נמצא דעונשו חמור ודיו לבא מן הדין להיות כנידון, והו"ד לעיל סימן מ"א סק"ד].

ב. בהעמק דבר במדבר פי"ב פי"א כתב דעל לשה"ר של אמת באים

נגעים שאין בהם דין טומאה ובלשה"ר של שקר באים נגעים המטמאים יעו"ש, ולפ"ד הדק"ל מ"ט בזה"ז אין באים נגעים בלשה"ר של אמת. [ויעויין במהרש"א שבת דף ל"ג ע"ב דהא דאמרינן דלה"ר עונשו באסכרה היינו לה"ר של שקר וכדכתיב בקרא שם יסכר פי דוברי שקר].

והנה בקובה"ע בסוף הספר ס"ח סק"ט כתב דאין לה"ר של אמת דלעולם הוא שקר דאפשר שהיה שוגג או עשה תשובה ע"ש, ולפ"ד ליכא לחלק בין לה"ר של אמת ללה"ר של שקר, וקרא דנקט לשון דוברי שקר יתפרש אף בלה"ר של אמת. [ועיקר דברי הקובה"ע תמוהים וכמש"כ בשמועת חיים סימן כ"ד סק"ב].

עוד יש להעיר ^{הגה"ה} ע"ד המהרש"א דביד הקטנה פ"ט מדעות ה"ח ^{הגה"ה} כתב דלשה"ר של אמת ג"כ מיקרי שקר כלומר שאין בו ממש ע"ש, והו"ד בח"ח הלכות לה"ר כלל ו' במ"ח סקכ"א בהג"ה, [והביאור בזה עפמש"כ במכתב מאלהיו ח"א עמ' 94 עיי"ש], וע"ע בשע"ת ש"ג אות מ"ב [ואות רי"ג] ובשו"ת ארץ צבי סוס"ד, ולפי"ז אפשר לפרש קרא דנקט לשון שקר אף בלה"ר של אמת. [בשמועת חיים סימן ל' הקשה מג"ל דכת מספרי לה"ר של אמת אין מקבלות פני שכינה הא בקרא כתיב דוברי כזב, ולפמש"כ א"ש דלשון שקר מתפרש אף בלשה"ר של אמת].

סימן ק

בענין כפרת לה"ר בקטורת ומעיל

דהנה בכתובות דף י' ע"ב איתא מזבח נוטריקון מזיח גזירות ומכפר עוונות, וכתב שם המהרש"א דחטאות ואשמות מכפרין והקטורת מזיח הגזירות ע"ש, ומבואר דכפרת הקטורת אינה לעצם החטא אלא הנחת רוח מבטל העונש, [וע"ע במכתב מאלהו ח"ב עמוד צ"ח בשם המהר"ל ובח"ד עמוד רע"ו, ובשל"ה סוף מסכת תענית]. וא"כ אפשר דשייך אף על חטא שבין אדם לחבירו.

ויתיישב בזה עוד מה שהקשה השמועת חיים יומא דף מ"ד ע"א דבמדרש תנחומא איתא דקטורת אינה באה על חטא אלא על השמחה, הרי דאין באה לכפר ובגמ' אמרינן דמכפר על לה"ר, ולפמ"ש א"ש דאינו בתורת כפרה וכמ"ש. [וע"ע בקרן דוד כאן].

[והנה בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן שנ"ח הביא בשם הראשית חכמה שער הקדושה פי"ז שכתב דתורה מגנא מיסורים אינה מכפרת אלא שמצילה מיסורים, וע"ש שנחלק ע"ז וכתב דהלומד תורה ע"מ שיתכפר לו בזה מכפר ויעו"ש עוד. ולפ"ד הראשית חכמה יבואר הא דאמרו לעיל דתורה הוא תקנת מספרי לה"ר, וכתב הח"ח דאיירי כשא"א לו לבקש מחילה שאינו יודע כל מי שחטא לו, ובשמועת חיים ס"כ הקשה דא"כ היאך

דף ט"ז ע"א בגמ' בגד"כ מכפרין. במעשה חושב נסתפק

אי מכפר דוקא כשהכה"ג לובשם או אף כשאינו לבוש בהם, ובהעמק שאלה שאילתא פ"ח סקכ"ט נקט דאין מכפר אלא כשלושם יעו"ש, ויש לציין דביומא דף ע"ב ע"ב איתא אלמלא בגד"כ לא נשתתיר משונאיהן של ישראל שריד ופליט, ופירש רבינו אליקים שם דהבגד"כ קיימים עד היום ומונחים ברומי וע"ז מתכפר לישראל עוונותיהם ע"ש, הרי דנקט דמכפר ללא ביהמ"ק כלל. ויתיישב בזה קושיית ההפלאה שבערכין כאן שהקשה דילמא נגעים באים ללה"ר היינו כשאין כפרת מעיל וקטורת וכגון בזה"ז, ולפמ"ש א"ש דאף בזה"ז מכפר הבגד"כ וכמ"ש. והנה במדרש תהלים פרק קמ"א איתא דדוד ביקש שכיון שאין קטורת ואין כה"ג שיתכפרו תחת זה ע"י התפילה, וצ"ב מה הכפרה שחסר מחמת שאין כה"ג, והעירוני דאי נימא דאין כפרת בגד"כ בזה"ז א"כ היינו דקאמר דוד דאין כה"ג, והיינו דממילא אין כפרת בגד"כ.

ב. בעיקר הא דמעיל מכפר על לה"ר וכן הקטורת הקשה בשמועת חיים יומא פ"ח סימן ע"ה וכאן סימן כ"ח דהא לה"ר הוא מעבירות שבין אדם לחבירו ואין מתכפר עד שירצהו והיאך מכפר המעיל או הקטורת. [וע"ש עוד דזבח רשעים תועבה ע"כ לא שייך בכפרת בגד"כ]. ונראה ליישב

יתכפר לו בת"ת וע"ש, וצ"ל דלהציל מהעונש מהני לימוד התורה וכמש"כ לענין קטורת דמבטל העונש].

ובאופ"א נראה דהנה מסיק הגמ' דאין מכפר אלא כשלא אהנו מעשיו, ופי' הח"ח הלכות לה"ר כלל ג' במ"ח סק"ו דהיינו שלא נתבזה עי"ז ע"ש, והנה בכלל ד' ס"ב כתב הח"ח דאם לא נתבזה חבירו כיון שלא קיבלו השומעים דבריו א"צ לבקש ממנו מחילה דאי"ז אלא בין אדם למקום ^{וע"ש}, ולפי"ז א"ש דאה"נ אין המעיל והקטורת מכפרים אלא כשהוא עוון שבין אדם למקום גרידא. [וכן ברכילות הא דבאים נגעים הוא רק בבנ"א לחבירו אבל כשלא אהנו מעשיו אי"ז אלא למקום ומתכפר במעיל וקטורת, ועי' חלקת בנימין על הח"ח הלכות רכילות כלל ד' סק"ב שהעיר ע"ז דברכילות ליכא כלל לאו בנ"א למקום ללא שהוא ג"כ בנ"א לחבירו יעו"ש].

והנה בבמ"ח שם כתב דבמרים חשיב אהנו מעשיו, ולפמש"כ דאהנו מעשיו

היינו שהוא חטא של בנ"א לחבירו אפשר דהתם כיון שלא הקפיד משה ולא נגרם לו צער עי' רמב"ם פט"ז מטומאת צרעת ה"י ובבמ"ח כלל ח' סק"ב, א"כ ל"ח בנ"א לחבירו וא"צ לבקש ממנו מחילה, וא"כ מתכפר ע"י המעיל והקטורת.

ובעיקר הא דאמרינן דמעיל מכפר על לשה"ר בפרהסיא וקטורת מכפרת כשהוא בצינעא, יעויין בתורת העולה להרמ"א ח"ג פ"ז שביאר אימתי חשיב בצנעא ואימתי בפרהסיא, ויתיישב בזה קושיית הח"ח בשמיה"ל ח"ב פ"כ מ"ט מה שדיברו ישראל במשה ואהרן חשיב בצינעא ע"ש.

בספר מצוות השלום עמוד רס"ה הקשה בשם הגרא"ל בארון בהא דאמרינן שציץ מכפר על עזי פנים. והקשה דעז פנים רשע הוא וכדאמרינן בתענית דף ז' ע"ב, ^{אמרינן} זבח רשעים תועבה. ולפמש"כ השמועת חיים יומא שם דבכפרת בגד"כ לא אמרינן זבח רשעים תועבה וכנ"ל יתיישב קושיתו.

סימן קא

בענין שנאה לצורך תוכחה

נימא דאסור משום לא תשנא את אחיך בלבבך, וצ"ע דהא הקינוי הוא בכדי להתרות בה שלא תחטא, וע"ז אמרו בפסחים דף קי"ג ע"ב דשרי לשנוא הרשעים

דף ט"ז ע"ב בגמ' ת"ר לא תשנא את אחיך בלבבך וכו'. בסוטה דף ג' ע"א איתא דקרא דוקנא את אשתו אתא לאשמועינן דשרי לקנאות לאשתו ולא